

4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України.
– Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

5. Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua>

6. Про підвищення престижності шахтарської праці: закон України від 2.09.2008 р. № 345–VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 42 – 43. – Ст. 293.

7. Профсоюз работников угольной промышленности Украины. В министерстве утвердили последний вариант группирования шахт на «привлекательные», «потенциально привлекательные» и «непривлекательные». – Режим доступу: <http://www.prupu.org/news/7386/>

УДК 330.332

ОЦІНКА РЕГІОНАЛЬНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИЗИКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Мошкіна Д.А., аспірант,
Донецький державний університет управління*

Визначено та досліджено сутність регіональних ризиків, проаналізовані методики кількісного та якісного розрахунку та обґрунтування ризиків, а також визначено ступінь інвестиційного ризику Донецької області.

***Ключові слова:** інвестиційний ризик, інвестиційна привабливість, прибутковість інвестицій, регіональний ризик, коефіцієнт регіональності*

Определена и исследована сущность региональных рисков, проанализированы методики количественного и качественного расчета и обоснования рисков, а также определена степень инвестиционного риска Донецкой области.

***Ключевые слова:** инвестиционный риск, инвестиционная привлекательность, прибыльность инвестиций, региональный риск, коэффициент региональности*

Investigated the nature of the region's risks, analyzed qualitative and quantitative methods of calculation and justification of the risks, also the degree of Donetsk region's investment risk are defined.

Keywords: investment risk, investment attractiveness, investments' profitability, regional risk, coefficient of regionalness

Постановка проблеми. У зв'язку із змінами економічної, політичної, фінансової і соціальної ситуації в країні зростає ступінь невизначеності, а відповідно ступінь ризику будь-якої діяльності. Загальною метою розвитку регіону є створення таких умов, які забезпечать порівняно високі і стійкі темпи економічного зростання, підвищення соціального рівня населення, стабілізації фінансової безпеки регіону [0]. Таким чином, для мінімізації втрат та максимізації прибутку або вигод при впровадженні стратегії розвитку регіону необхідно враховувати вплив усіх можливих ризиків для правильного та ефективного прийняття рішення.

Метою даної роботи є оцінка регіонального інвестиційного ризику Донецької області контексті ризикованості вкладень в економіку окремого регіону.

Аналіз останніх публікацій. Питанню ризикології завжди приділялась велика увага як зі сторони вчених, так і зі сторони підприємців, але в наш час вплив ризиків набирає все більші обороти і є одним з найактуальніших питань повсякденності. Дослідження впливу ризику на прийняття стратегічних, тактичних, інвестиційних, інноваційних рішень як у форматі малих підприємств, так і у форматі України та інших країн здійснювалися у працях Ільяшенко С.М., Липчанської О.В. [0], Дремової Е.С., Крейдича І.М. [0], Вітлінського В.В. [0], Г.І. Великоіванченко [0] та ін. Вони вважають, що саме в результаті об'єднання розробок фундаментальних та прикладних наук можливе вдосконалення підходу до визначення сутності та явища поняття ризиків, а також ступеню їх впливу.

Науковці В.В. Вітлінський та Г.І. Великоіванченко вважають, що походження терміну «ризик» пов'язане з розумінням небезпеки, можливих збитків, загрози, ненадійності, незнання, відсутністю вичерпної інформації, розпливчастості тощо. Тому, на їх думку, дефініцією терміну ризик є економічна

категорія, яка відображає особливості сприйняття зацікавленими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючих невизначеності та конфліктності, іманентних процесам цілепокладання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обтяжені можливими загрозами і невикористаними можливостями [0, 0].

Основна частина дослідження. Математичними засобами визначення ризику є математичне сподівання, мода, медіана, оцінки середньоквадратичного відхилення, середньгеометричне зважування обраного показника, варіація, асиметрія, оцінки коефіцієнтів відповідності моментів. Наймасштабнішими і популярними є математичні методи, такі як аналіз чутливості кон'юнктури і аналіз імовірнісного розподілу прибутковості.

Таким чином з'явилась велика кількість методик, які можуть допомогти здійснити аналіз ризикованості конкретної події. Найпоширенішими методиками є: статистичний метод, метод експертних оцінок, теорії ігор, стохастичне програмування, метод аналогій, аналіз чутливості, імітаційне моделювання, метод Дельфі, метод імовірнісного аналізу, метод сценаріїв, дерева рішень, теорія ймовірностей, математична статистика, теорія похибок (інтервальні моделі), теорія інтервальних середніх, теорія нечітких множин, теорія нечітких мір та інтегралів.

Для вітчизняної економіки формування інноваційного потенціалу, зростання інвестиційної активності є першочерговим завданням [0, с.69]. Саме тому одним з ключових чинників, які впливають на вкладення капіталу або інвестування, є інвестиційний ризик.

Інвестиційний ризик залежить від його складових, а саме: економічного, політичного, соціально-демографічного, екологічного, технологічного, кримінального ризиків.

Для аналізу інвестиційного стану з точки зору ризикованості, використаємо методику визначення ризику регіону, запропоновану О.М. Улановою [0]. В основі покладений алгоритм, який складається з двох етапів, на першому – визначається показник RG, який вказує наскільки більш ризикованими є вкладення в економіку окремого регіону порівняно з ситуацією в інших регіонах. При цьому, якщо значення RG більше ніж одиниця, то рівень регіонального ризику

вище середнього значення, та навпаки, значення показника менше одиниці свідчить про наявність сприятливого інвестиційного клімату в регіоні. На другому етапі визначається стандартне відхилення і дисперсія прибутковості, тобто співвідношення ризику і прибутковості інвестицій.

Отже, на першому етапі в рамках системи використання кількісних показників, що відображають стан макроекономічної системи регіону, прикладом обліку ризику є середньозважена оцінка [0, с.2], що використовує в якості критерію валовий регіональний продукт (ВРП), що розраховується за формулою (1):

$$RG = \sum_{i=1}^3 w_i \times R_i, \quad (1)$$

де R_1 – коефіцієнт регіональності, що враховує співвідношення стандартного відхилення ВРП заданого регіону і стандартного відхилення середнього по округу показника;

R_2 – співвідношення середнього по округу показника ВРП і ВРП регіону, який розраховується за формулою (1.3);

R_3 – співвідношення темпів і рівня ВРП регіону,%, за період і середнього значення по округу, який розраховується за формулою (1.4);

W_i – питома вага і-го фактора в загальній сумі.

Для деталізації R_1 , R_2 , R_3 факторів введемо позначення:

$ВРП_{ij}$ - показник ВРП і-й області в j-му періоді;

$\overline{ВРП}_i$ - середній показник ВРП і-й області за всі періоди;

$ВРП_{mj}$ - ВРП m-го округу в середньому в j-му періоді;

$\overline{ВРП}_m$ - ВРП m-го округу в середньому за всі періоди.

Коефіцієнт регіональності R_1 оцінює рівень регіонального ризику, що враховує як динаміку показника ВРП, так і його взаємозв'язок зі середньо українським показником (формула 2):

$$R_1 = \frac{\sum_{j=1}^n (ВРП_{ij} - \overline{ВРП}_i) \times (ВРП_{mj} - \overline{ВРП}_m)}{\sum_{j=1}^n (ВРП_{mj} - \overline{ВРП}_m)^2} \quad (2)$$

$$R_2 = \frac{\overline{BPI}_m}{\overline{BPI}_i} \quad (3)$$

$$R_3 = \begin{cases} \text{если } \frac{\Delta BPI_i}{BPI_{i0}} < 0, \text{ то } \frac{\overline{BPI}_m / BPI_{i0}}{\overline{BPI}_m / BPI_m} \\ \text{если } \frac{\Delta BPI_i}{BPI_{i0}} > 0, \text{ то } \frac{\overline{BPI}_m / BPI_m}{\Delta BPI_i / BPI_{i0}} \end{cases} \quad (4)$$

де BPI_{i0} - значення ВРП і-го регіону в базисному періоді;

ΔBPI_i - зміна ВРП і-горегіону за період

Така оцінка здійснюється на основі системи макроекономічних показників для одержання цілісної картини умов господарської діяльності в окремих країнах, зокрема з перехідною економікою [0, с.176].

Отже, розрахуємо показник RG для Донецької області. Для цього проведемо аналіз за допомогою статистичної інформації сум валового регіонального продукту (ВРП) Донецької області за період 2007-2011 років. Також для зіставлення та діагностиці стану регіональних ризиків візьмемо суми ВРП найближчих областей та найбільш схожих за основним напрямом діяльності: Харківська, Запорізька, Дніпропетровська та Луганська, тобто промислове спрямування адміністративно-територіальних одиниць.

Таблиця 1

Валовий регіональний продукт, млн. грн.

№ п/п	Область	2007	2008	2009	2010	2011
1	Донецька	92093,00	117646,00	103739,00	128986,00	161021,00
2	Харківська	43868,00	59389,00	58923,00	65293,00	76866,00
3	Запорізька	33158,00	42445,00	37446,00	42736,00	49525,00
4	Дніпропетровська	71173,00	104687,00	93331,00	116136,00	140020,00
5	Луганська	32280,00	42985,00	38451,00	45541,00	57202,00
	Всього	272572,00	367152,00	331890,00	398692,00	484634,00

Інформація, використана для визначення кожного з трьох коефіцієнтів, є однаково достовірної та надійною, тому питомі

ваги кожного з них складатимуть 0,33. В таблиці 1.1 представлені дані за областями та за роками.

Для розрахунку коефіцієнтів регіональності R_1 , R_2 , та R_3 необхідні деталізовані значення валового регіонального продукту. При цьому, $i=1$ (аналізована Донецька область); $j = \overline{1;n}$, де $n=5$ (5 років); $m=1$ (значення ВРП за всіма п'ятьма областями).

Таблиця 2

Дані для розрахунку R_1

рік	$ВРП_{ij} - \overline{ВРП}_i$	$ВРП_{mj} - \overline{ВРП}_m$	$(ВРП_{mj} - \overline{ВРП}_m)^2$
2007	-28604,00	-98416,00	9685709056,00
2008	-3051,00	-3836,00	14714896,00
2009	-16958,00	-39098,00	1528653604,00
2010	8289,00	27704,00	767511616,00
2011	40324,00	113646,00	12915413316,00

При розрахунку середній показник ВРП i -й області за всі періоди дорівнює $\overline{ВРП}_i = 120697,00$, ВРП m -го округу в середньому за всі періоди – $\overline{ВРП}_m = 37098800$. В таблиці 1.2 представлені проміжні дані для розрахунку показника R_1 .

Підставивши дані у формули 1.2, 1.3 та 1.4, отримаємо такі дані коефіцієнтів:

$$R_1 = 0,33; R_2 = 3,07; R_3 = 0,76.$$

Отже, за допомогою розрахунків, визначили та оцінили загальний регіональний інвестиційний ризик Донецької області, він дорівнює $RG=1,39$. Цей коефіцієнт показує, що в Донецькій області порівняно зі східним регіоном існує більш високий рівень інвестиційних ризиків. Така ситуація склалась, передусім, через значне відставання області за такою характеристикою її соціального розвитку як рівень криміногенності регіону, також тут спостерігається високий рівень ризиків та небезпеки життя населення через доволі часті випадки надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру.

На наступному етапі визначається прибутковість інвестицій. Відповідно до методології дослідження, при оцінці рівня інвестиційного ризику регіонів враховується не тільки зміна

обсягів інвестицій, що залучаються в економіку, а й той економічний ефект, що відбувається в зміні розвитку регіону. Даний показник виражається ставленням ВРП до обсягу інвестицій, він і є показником прибутковості при оцінці інвестиційного ризику регіону [0]. Та обчислюється за формулою 5:

$$r = \frac{ВРП}{I}, \quad (5)$$

де r - дохідність інвестицій регіону,
 I - обсяг інвестицій.

Для визначення середнього квадрату відхилень, тобто дисперсії, яка характеризує розкид даних навколо середнього значення, використаємо формулу 6:

$$D = \sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (r_i - \bar{r})^2}{n-1}, \quad (6)$$

де D – дисперсія,
 r - дохідність інвестицій регіону,
 \bar{r} - середнє значення дохідності інвестицій регіону,
 n - кількість років аналізованого періоду.

Стандартне відхилення або ж середньоквадратичне відхилення також характеризує міру розсіювання даних, але в даному випадку його можна порівнювати з вихідними даними, так як одиниці виміру у них однакові, розраховується за формулою 7:

$$\sigma = \sqrt{D} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (r_i - \bar{r})^2}{n-1}}, \quad (7)$$

де σ - стандартне відхилення.

Середньоквадратичне відхилення дає абсолютну оцінку міри розкиданості значень і щоб зрозуміти, наскільки вона велика щодо самих значень, потрібен відносний показник. Він називається коефіцієнт варіації (формула 1.8), якщо його значення менш 33%, то сукупність вважається однорідною, якщо більше, то – неоднорідною.

$$V = \frac{\sigma}{r}, \quad (8)$$

де V - коефіцієнт варіації.

Таблиця 3

Показники дохідності інвестицій по рокам та областям

Область	Показники	роки				
		2007	2008	2009	2010	2011
Донецька	ВРП, млн. грн.	92093,00	117646,00	103739,00	128986,00	161021,00
	Обсяг інвестицій (I), млн. грн.	20355,00	26514,30	16790,20	15324,30	27340,20
	Дохідність інвестицій (r)	4,52	4,44	6,18	8,42	5,89
Харківська	ВРП, млн. грн.	43868,00	59389,00	58923,00	65293,00	76866,00
	Обсяг інвестицій (I), млн. грн.	14432,00	13424,50	10446,90	9849,90	14867,10
	Дохідність інвестицій (r)	3,04	4,42	5,64	6,63	5,17
Запорізька	ВРП, млн. грн.	33158,00	42445,00	37446,00	42736,00	49525,00
	Обсяг інвестицій (I), млн. грн.	7196,90	8444,90	5890,00	8700,50	7367,70
	Дохідність інвестицій (r)	4,61	5,03	6,36	4,91	6,72
Дніпропетровська	ВРП, млн. грн.	71173,00	104687,00	93331,00	116136,00	140020,00
	Обсяг інвестицій (I), млн. грн.	17359,30	21038,80	15898,50	15751,60	22264,70
	Дохідність інвестицій (r)	4,10	4,98	5,87	7,37	6,29
Луганська	ВРП, млн. грн.	32280,00	42985,00	38451,00	45541,00	57202,00
	Обсяг інвестицій (I), млн. грн.	10894,70	10635,80	5646,30	6233,30	7765,00
	Дохідність інвестицій (r)	2,96	4,04	6,81	7,31	7,37

Для розрахунку дохідності інвестицій, дисперсії, середньоквадратичного відхилення та коефіцієнта варіації використаємо дані, представлені в таблиці 1.3 та 1.4.

Таблиця 4

Розрахунок середнього значення дохідності інвестицій

№ п/п	Область	Середнє значення дохідності інвестицій \bar{r}
1	Донецька	5,89
2	Харківська	4,98
3	Запорізька	5,52
4	Дніпропетровська	5,72
5	Луганська	5,70

Результати дослідження представлені в таблиці 5.

Таблиця 5

Оцінка регіонального інвестиційного ризику

№ п/п	Область	Дисперсія	Стандартне відхилення	Коефіцієнт варіації (V), %
1	Донецька	2,61	1,62	27,44%
2	Харківська	1,82	1,35	27,06%
3	Запорізька	0,90	0,95	17,15%
4	Дніпропетровська	1,56	1,25	21,86%
5	Луганська	4,21	2,05	36,00%

Діагностика регіонального інвестиційного ризику Донецької області в порівнянні з іншими областями показала, що вона має майже найбільший інвестиційний ризик, хоча рівень дохідності (прибутковості) область має найвищий. Як правило, це підтверджує правило, що найбільш прибуткові інвестиції мають найбільш високий рівень ризику.

Системний підхід до управління ризиками дозволить реалізувати різноманітні стратегії управління і потребує [00, с.183]: кількісного збільшення інформації; якісного зміни інформації, деталізації інформації за характеристиками; оцінки достовірності представленої інформації; розробки принципів прийняття рішення за пред'явленими даними.

Отже, існує велика кількість методик для розрахунку та обґрунтування різноманітних ризиків. В залежності від ситуації, завдань, причин для аналізу, а також вихідної інформації, обирається найбільш сприятлива методика. Ця процедура є вкрай важливою, так як за її допомогою можна лімітувати, знизити або запобігти негативним явищам, як на регіональному рівні, так і на рівні підприємств.

Аналізувати ризики необхідно в двох напрямках: якісно та кількісно, при цьому процедуру необхідно починати саме з якісної оцінки поступово переходячи до кількісної оцінки.

Діагностика Донецької області показала, що регіони мають досить високий рівень інвестиційного ризику, в той саме час прибутковість інвестицій є найбільшою серед аналізованих областей, що взагалі є досить природним. Отже, з боку ризикованості Донецька область виступає досить перспективною та прибутковою, але ризикованою для інвестування, проте

останнє рішення приймає інвестор, тобто все залежить від його точки зору та його думки прийнятності даної ситуації.

Література

1. Липчанська О.В. Проблеми практичного застосування ефективних підходів до аналізу інвестиційних ризиків в умовах ринкової економіки // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1. – С.64-68.

2. Крейдич І.М. Проблеми управління інвестиційними ризиками в Україні [Текст] / І.М. Крейдич // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. Вип. 4(95). – 2009. – С.87-91.

3. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навч. посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга». – 2003. – 278 с.

4. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко; Київський нац. екон. ун-т. – Київ: КНЕУ. – 2004. – 480 с.

5. Ризикологія: Навч.-метод. Посібник / П.І. Верченко, Г.І. Великоіванченко, Н.В. Демчук та ін.; Київ. нац. економ. ун-т. - К.: КНЕУ. – 2006. – 175 с.

6. Уланова Е.М. Методика оцінки регіонально-отраслевого ризику інвестування / Е.М. Уланова // Вопросы оцінки. – 2005. – № 3. – С. 9-14.

7. Сытник С.В. Оценка региональных инвестиционных рисков в системе территориального развития Ростовской области. Электронный ресурс [Режим доступа]: <http://ivdon.ru/magazine/archive/n3y2012/1019>

8. Економічна статистика: Навч. посібник / Р.М. Моторин, А.В. Головач, С.С. Ващаєва та ін. ; за наук.ред. Р.М. Моторина, Київ. нац. екон. ун-т. – К. : КНЕУ, 2005. – 362 с.

9. Соколов А.Г. Информационная система мониторинга региональных инвестиционных рисков / А.Г. Соколов, И.Ю. Квятковская, А.Е. Зименкова // Вестник АГТУ. Сер.: Управление, вычислительная техника и информатика. – 2011. – №1. Электронный ресурс [Режим доступа]: http://astu.org/content/userimages/file/upr_1_2011/28.pdf

10. Звягинцева О.С. Оценка инвестиционного риска региона. Электронный ресурс [Режим доступа]: <http://vestnik-mgou.ru/web/library/files/incoming/8/2010/2/st12.pdf>

УДК 658.155.2

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ КОНЦЕНТРАЦІЙ ДЛЯ АВІАПІДПРИЄМСТВА

*Мяжких І.М., к.е.н., доцент, докторант,
Національний авіаційний університет*

В статті розкрито особливості процесу стратегічного управління авіапідприємством, методика підходів щодо вибору стратегії концентрації для авіапідприємств.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, концепція стратегічного управління, стратегія концепції.

В статье раскрыты особенности процесса стратегического управления авиапредприятием, методика подходов к выбору стратегии концентрации для авиапредприятий.

Ключевые слова: стратегия, стратегическое управление, концепция стратегического управления, стратегия концепции.

In the article the features of strategic airline management, methods of approaches to strategy selection concentration for airlines.

Keywords: strategy, strategic management, the concept of strategic management, strategy concept.

Постановка проблеми. Для розбудови відкритої національної економіки України, необхідно враховувати динамічні зміни, що відбуваються не тільки у економіці розвинутих держав, а й у світі взагалі. Досліджуючи стан та розвиток авіаційної галузі України, можна зазначити, що на сьогодні Україна ще залишається у групі небагатьох країн, які